

Bollandiani recens in lucem prodiit : in quo tamen an *Festum omnium sanctorum* locum habere debeat, dubium est, cum Beda quatuor tantum annis vixerit post creationem Gregorii papæ tertii, qui hujus solemnitalis auctor est. Istius Martyrologii verba de S. Lupo Tricassino episcopo adducit Herricus noni sæculi auctor in libro I de Mirac. S. Germani episc. Antisiod. cap. 15. Quædam etiam refert Amalarius libro II de divin. Off., cap. 24, qui auctor fallitur in libro IV, capp. 59 et 41, in citando Bedæ libro de Vita S. Cuthberti. Ea enim verba quæ memorat, in neutra Bedæ lucubratione de S. Cuthberto ; at in ea quam anonymus quidam monachus Lindisfarnensis tribus libris in Martio Bollandiano editis adornavit, reperitur. In perantiquo et optimo apographo nostro, num. 546, in quo Bedæ opus de computo habetur, leguntur *versus domni Bedæ ad componendum horologium*, hoc initio :

Quos cursus solis jungant sua tempora menses,
Carissime nunc, lector, paucis advertite, docebo.

Verum hi versus non Bedæ, sed Wandalberto diacono Prumiensi tribuendi sunt. In eodem Cod. ms. exstant etiam plures scriptiones de *Computo*, in his

Excerptio vel Expositio computi Herici monachi, illustrando Bedæ commentario instituta, cujus Prologus sic se habet. *Cum quibusdam fratribus nostris adolescentulis quædam calculatoriæ artis rudimenta communi sermone explicare cœpisset, hujusce quoque non contemnendæ (ut multi arbitrantur) doctrinæ aliquid impertirem, quos in arte grammatica, prout divina auxiliata est munificentia, aliquatenus introduxeram ; nescio quo accensi desiderio, instare vehementer cœperunt, quatenus ea quæ viva voce deprompseram, multorum utilitati profutura qualitercunque scripto ederem. Quibus obnixius renitens, id quod ostenderam superesse libris de hac eadem re..... præcipue venerabilis viri domni Bedæ presb., etc.* Sub finem expositionis auctor scribere se indicat anno DCCCCLXXX, *indict. VIII*, ut proinde alius sit ab Herrico monacho Antisiodorensi, qui integro sæculo fuit superior. An vero Helericus cœnobii S. Galli monachus, qui librum de *Computo* scripsit, testante Trithemio lib. II de Vir. illust. ord. S. Bened., cap. 77. *Lege carmen de psalmo CXXII* in tomo VI antiq. Lect. Causii, pag. 619, Bedæ Venerabili ascriptum, si tanti est.

VITA BEDÆ VENERABILIS

PRESBYTERI ET MONACHI GIRWENSIS,

Scripta partim a CUTHBERTO ipsius discipulo, partim ab alio qui sæculo XI vixit.

(Ex libris editis et ms. Cod. Thuaneo)

1. *Fuere Bedæ tres, haud longo tempore abinvicem summoti. Major Beda presbyter et monachus Lindisfarnensis laudatur a Beda Venerabili in libro de Vita S. Cuthberti, cap. 57. Alterum Bedam monachum sanctum, Caroli Magni æqualem, celebrant Gemuenses, de quo agemus sæculo insequenti. Medius inter utrumque, sed utroque illustrior fuit Beda Venerabilis presbyter et monachus Girwensis, Beda seu Bedan antiquis absque vocabuli flexione dictus, cujus gesta hic representare curamus*

2. *Tametsi Beda Venerabilis plures habuit laudatores et præcones, tamen diligentem gestorum suorum scriptorem habuit neminem inter antiquos. Nam ea quam exhibemus ipsius Vita, rectius Bedæ brevis commendatio dicenda est, quam accurata et absoluta narratio. Certe in apographo (hemionensi hanc præfert inscriptionem : Brevis commemoratio de Venerabili Beda presbytero et monacho, catholico doctore sanctæ Ecclesiæ et Scripturarum, expositore. Et in fine : Explicit brevis commemoratio de Beda presbytero, quam edidit Antonius ejus discipulus. Forsan legendum Cuthbertus, Bedæ revera discipulus, et post Huethbertum abbas Girwensis, cujus Cuthberti epistola de præceptoris sui obitu hic refertur. Siquidem auctor iste qui cætera superaddidit, longo post Bedam tempore vixit, ut qui mentionem facit Bedæ translationis Dunelmum, quæ procedente sæculo XI facta est. Edwardus Mairhew in Martyrologio Benedictino-Anglicano citat anonymum quemdam perantiquum, ex cujus lucubratione ms. refert nonnulla fragmenta, quæ Bedæ res gestas parum illustant. Potiora sunt quæ leguntur tum apud Simeonem Dunelmensem præcentorem, seu potius Turgotum priorem Dunelmensem in libro II de Ecclesia Dunelm., capp. 14 et 15, omnino sane huic Vitæ a nobis relatæ consonantia, tum apud Willelmum Malmesburiensem, lib. II de regib. Angl. cap. 4, tum apud Matthæum Westmonasteriensem monachos ad annum 754, ex quibus aliisque scriptoribus Britannicis et Bedæ ipsius scriptis conficiemus ejus Elogium, quod vice commentarii Vitæ sequenti subjiciemus. Legesis Edwardum Mairhew ad diem 27 Maii, et Joannem Capgraviium in Legenda sanctorum Angliæ.*

VITA BEDÆ VENERABILIS PRESBYTERI.

1. Venerabilis et Deo dilectus presbyter Beda natus est in provincia Northanimbrorum, in territorio monasterii apostolorum Petri et Pauli quod est ad Wiramutha et in Girvum, anno^a dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo septimo,

^a Annus dominicæ incarnationis hic non exprimitur in Codice Thuaneo : sed cum hac editorum lectione convenit num. 2, dum Bedæ ætatis annos undecim

C qui est annus secundus solitariæ vitæ S. Cuthberti. In quod monasterium cura propinquorum, cum esset septem annorum, datus est educandus reverendissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido, anno scilicet decimo postquam idem monasterium S. Petri apostoli fundatum est : ex quo autem S. Pauli monasterium componit cum anno obitus S. Cuthberti, qui accidit anno 687. At lege elogium num. 2.

sterium fuerat inceptum anno tertio. Quæ utraque A monasteria tanta pæce et concordia et eadem familiaritate et fraterna societate fuerant conjuncta, ut sicut ipse Beda postea describit, pro uno in duobus locis posito haberentur monasterio. Unde ipse in historia Anglorum unius mentionem faciens, monasterium, inquit, Petri et Pauli, quod est ad ostium Wiriamnis et juxta amnem Tina, in loco qui vocatur in-Gyrvum.

2. Hic itaque infantulus bonæ spei, et divina et sæculari litteratura diligenter imbuitur, quandoque sancti Spiritus organum faturus: quo ejus præcordia irradiante, in sanctæ universalis Ecclesiæ munimentum plurimos in Novi et Veteris Testamenti expositionem libros erat compositurus. Et cum in Latina erudiretur lingua, Græcæ quoque peritiam B non mediocriter percepit. Quippe per id temporis in monasterio præfato deditus erat studio, quando Theodorus archiepiscopus et Hadrianus abbas, qui litteris sacris simul et sæcularibus abundanter ambo eruditi erant, peragrata tota Britannia congregantes discipulorum catervam, scientiæ salutariæ quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant, ita ut etiam metricæ artis, astronomiæ, et arithmeticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. [^a Sic enim de his ipse Beda loquitur, deinde et istud subjungit (*Hist. lib. iv, cap. 2*): «Indicio est, inquit, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcæque linguam æque ut propriam in qua nati sunt norunt.» Transeunte autem ad cœlestia patre C Cuthberto, ille vitæ ipsius egregius quantoque scriptor futurus Beda ætatis jam tunc undecim, studii vero in monasterio quatuor habebat annos.]

3. Hic igitur Beda in extremo quidem mundi angulo vivens latuit, sed post mortem per universas mundi partes omnibus in libris suis vivens innotuit. In quibus terrarum regionumque diversarum situs, naturas, qualitates, subtiliter, ac si cuncta ipse peragrasset, plerumque describit: cum ab infantia in monasterio nutritus totam ibidem usque evocationis suæ diem vitam transegerit, licet quidam eum sui se Romæ asserere veint. Ne vero quisquam aliud quam est de illo nos dicere suspicetur, ipius de semetipso dicta congruum subjungere D videtur.

4. «Ego, inquit, Beda famulus Christi, et presbyter monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad Wiriamutha et in-Gyrvum, natus in territorio ejusdem monasterii, cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverendissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido: cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi, atque inter observantiam disciplinæ regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui. Nono decimo autem vitæ meæ

anno diaconatum, tricesimo gradum presbyteratus, utrumque per ministerium reverendissimi episcopi Joannis jubente Ceolfrido abbate suscepi. Ex quo tempore accepti presbyteratus, usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum hæc in Scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabilium Patrum breviter adnotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadjicere curavi.

«In principium Genesis usque ad nativitatem Isaac et ejectionem Ismaelis libros tres.

De tabernaculo et vasis ejus ac vestibus sacerdotum libros tres.

In primam partem Samuelis, id est, usque ad mortem Saulis, libros quatuor.

De ædificatione templi allegoricæ expositionis, sicut et cætera, libros duos.

Item in Regum, librum triginta quæstionum.

In Proverbia Salomonis libros tres.

In Esdram et Neemiam libros tres.

In Cantica canticorum libros sex.

In Canticum Abacuc librum unum.

In librum B. Patris Tobie explanationis allegoricæ de Christo et Ecclesia librum unum.

Item Capitula lectionum in Pentateuchum Moysi, Josue, Judicum.

In libros Regum et verba dierum.

In librum B. Patris Job.

In Parabolas, Ecclesiasten, et Cantica canticorum.

In Esaiam prophetam, Esdram quoque, et Neemiam.

In Evangelium Marci libros quatuor.

In Evangelium Lucæ sex.

Homeliarum Evangelii libros duos.

In Apostolum quæcunque in Opusculis S. Augustini exposita inveni, cuncta per ordinem transcribere curavi.

In Actus apostolorum libros duos.

In Epistolas septem canonicas libros singulos.

In Apocalypsim S. Joannis libros tres.

Item Capitula lectionum in totum Novum Testamentum excepto Evangelio.

Item librum Epistolarum ad diversos, quarum de sex ætatibus sæculi una est.

De mansionibus filiorum Israel una.

Una de eo quod ait Esaias: *Et cludentur ibi in carcerem, et post dies multos visitabuntur.*

De ratione bissexti una.

De æquinotio juxta Anatolium una.

Item de Historiis sanctorum. Librum vitæ et passionis S. Felicis confessoris de metrico Paulini opere in prosam transtuli.

Librum vitæ et passionis S. Anastasii male de Græco translatus, et pejus a quodam imperito emendatus, prout potui ad sensum correxi.

Vitam S. Patris monachi simul et antistitis Cuth-

^a Inclusa parenthesi desiderantur in editis libris.

berti et prius heroico metro, et postmodum A plano sermone descripsi.

Historiam abbatum monasterii hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Bened. cti, Ceolfredi et Huetberti in libellis duobus.

Historiam ecclesiasticam nostræ insulæ ac gentis in libris quinque.

Martyrologium de natalitiis sanctorum martyrum diebus, in quo omnes quos invenire potui non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo iudice mundum vicerint, diligenter adnotare studui.

Librum hymnorum de diverso metro sive rhythmico.
Librum Epigrammatum heroico metro sive elegiaco.

De natura rerum et de temporibus libros singulos. B

Item de temporibus librum unum majorem.

Librum de orthographia alphabeti ordine distinctum.

Item librum de metrica arte, et huic additum alium de schematibus sive tropis libellum; hoc est de figuris modisque locutionum, quibus Scriptura sancta contexta est. »

5. Cum ergo libros hos pervigili studio edidisset, obiit septimo Kalendas Junii in Gyrwe, ibique sepultus est. Sed post multa annorum curricula ossa illius inde translata, et cum incorrupto sanctissimi Patris Cuthberti corpore sunt collocata. Transiit autem ipsa die solemnè Ascensionis dominicæ. Cujus nos transitum melius verbis ipsius scribendum putamus, cui ejus discipulus vocabulo Cuthbertus præsens fuit, ad condiscipulum taliter scribens. C

« Dilectissimo in Christo collectori Cuthwino Cuthbertus condiscipulus in Deo æternam salutem.

« Munusculum quod misisti libenter accepi, multumque gratanter litteras tuæ devotæ eruditionis legi, in quibus maxime quod desiderabam, Missas videlicet et orationes sacrosanctas pro Deo dilecto Patre ac magistro nostro Beda a vobis diligenter celebrari reperi. Unde delectat magis pro ejus charitate, quantum fruor ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migravit e sæculo, cum etiam hoc te desiderasse et poscere intellexi. Gravatus quidem est infirmitate maxima creberrimi anhelitus, sine dolore tamen, ante diem Resurrectionis dominicæ, id est D fere duabus hebdomadibus: et sic postea lætus et gaudens gratiasque agens omnipotenti Deo omni die et nocte, imo horis omnibus usque ad diem Ascensionis dominicæ; id est, septimo Kalendas Junii vitam ducebat, et nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat, et quidquid reliquum erat diei in psalmodum decantatione occupabat: totam quoque noctem in

lætitia et gratiarum actione pervigil ducebat, nisi quantum modicus somnus impediret. Evigilans autem statim consueta repetivit, et expansis manibus Deo gratias agere non desivit. O vere beatus vir! Canebat sententiam beati Pauli apostoli: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis*, et multa alia de sancta Scriptura, quæ in nostra quoque lingua, hoc est Anglica, ut erat doctus in nostris carminibus, nonnulla dixit^a. Cantabat etiam Antiphonas secundum nostram consuetudinem^b et sui, quarum una est: *O Rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cælos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos Spiritum veritatis. Alleluia.* Et cum venisset ad illud verbum, *ne derelinquas nos orphanos*, prorupit in lacrymas, et multum flevit. Et post horam cœpit repetere quæ inchoaverat. Et nos audientes luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus, imo semper cum fletu legimus. In tali lætitia quinquagesimales dies usque ad diem præfatum deduximus, et ille multum gauderebat, Deoque gratias agebat, quia sic meruisset infirmari. Referebat, et sæpe dicebat: *Flagellat Deus omnem filium quem recipit*, et multa alia de sancta Scriptura. Sententiam quoque S. Ambrosii: *Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere; sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.* In istis autem diebus duo opuscula multum memoria digna, exceptis lectionibus quas accepimus ab eo, et cantu psalmodum, facere studebat: Evangelium scilicet sancti Joannis in nostram linguam ad utilitatem Ecclesiæ convertit, et de libris Notarum Isidori episcopi Exceptiones quasdam, dicens: « Nolo ut discipuli mei mendacium legant, et in hoc post obitum meum sine fructu laborent » Cum venisset autem tertia feria ante Ascensionem Domini, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, et modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem ducebat et hilariter dictabat, et nonnunquam inter alia dixit: *Discite cum festinatione; nescio quandiu subsistam, et si post modicum tollat me Factor meus. Nobis autem videbatur quod suum exitum bene sciret. Et sic noctem in gratiarum actione pervigil duxit. Et mane illucescente, id est quarta feria, præcepit diligenter scribi quæ cœperamus. Et hoc facto, usque ad tertiam horam ambulavimus deinde cum reliquiis sanctorum, ut consuetudo diei illius posebat. Unus vero erat ex nobis cum illo, qui dixit illi: Adhuc, magister dilectissime, capitulum unum deest, videturne tibi difficile plus te interrogari? At ille: Facile est, inquit, accipe tuum calamum et tempera, et festinanter scribe. Quod ille fecit. Nona autem hora dixit mihi: « Curte velociter, et presbyteros nostri monasterii adduc ad me, ut et ego munus-*

fere legitur.

^a Hinc manifestum est, sequentem Antiphonam a Beda non fuisse compositam, ut putavit conditor Vitæ Alcwini et alii nonnulli post eum.

^b Hoc loco in editio Simeonis Dunelmensis: *Quædam piperosa in mea capsella habeo, id est, piperem oraria, et incensa. Sed vade, curte veloci'er, etc.*

^a Nonnullos versus Saxonica lingua refert Simeon Dunelmensis seu Turgotus, quorum in ista sententiam reddit: *Ante necessarium exitum prudentior quam opus fuit, nemo existit ad cogitandum, videlicet antequam hinc proficiscatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter post exitum judicanda fuerit. Cantabat etiam Antiphonas, et cetera in Hist. Dunelmensis lib. II, cap. 15, ubi hæc epistola, imo hæc Vita integre*

cula, qualia Deus donavit, illis distribuam. Divites autem in hoc sæculo aurum et argentum et alia quæque pretiosa student dare: ego autem cum multa charitate et gaudio fratribus meis dabo quod Deus dederat. Et allocutus est unumquemque, monens et obsecrans pro eo missas celebrare et orationes diligenter facere: quod illi libenter sponderunt. Lugebant autem et flebant omnes, maxime quod dixerat, quia amplius faciem ejus in sæculo hoc non essent visuri. Gaudebant autem quia dixit: Tempus est ut revertar ad eum qui me fecit, qui me creavit, qui me ex nihilo formavit. Multum tempus vixi, bene, mihi pius Judex vitam meam prævidit, tempus resolutionis meæ instat, quia cupio dissolvi et esse cum Christo. Sic et alia multa locutus est in lætitia. Diem usque ad vesperam duxit, et præfatus puer dixit: Adhuc una sententia, magister dilecte, non est descripta. At ille: Scribe, inquit, cito. Post modicum dixit puer: Modo sententia descripta est. At ille: Bene, inquit, veritatem dixisti: consummatum est, accipe caput meum in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex adverso loco sancto meo, in quo orare solebam, ut et ego sedens Patrem meum invocare possim. Et sic in pavimento suæ casulæ (a) decantans *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*, cum Spiritum sanctum nominasset, spiritum e corpore exhalavit ultimum, ac sic regna migravit ad cœlestia.

(a) Id est cellulæ, in qua cilicio subjecto decumbens, inquit Willelmus Malmesbyriensis monachus, extremum spiritum egit vii Kalend. Junii, anno dcccxxv, infra. Certe viri pii in cilicio orare solebant.

(b) Hic Baronius, ex pluribus mss., habet hanc

Omnes autem qui videre beati Patris obitum, nunquam se vidisse unum alium in tam magna devotione atque tranquillitate vitam finisse dicebant: quia sicut audisti, quousque anima in corpore fuit, *Gloria Patri*, et alia quædam spiritualia expansis manibus Deo vivo et vero gratias agere non cessabat. Scito autem, frater charissime, quod multa possem narrare de eo; sed brevitatem sermonis ineruditio linguæ facit (b).

Crystallus patriæ, gregis astrum, lumen avorum,
Laus juris, bajulus legis, honorque jacet.

Beda datus sacris, gravitate senex, puer annis,
Devotæ mentis æthera thure replet.

Discit, scrutatur divina, docet, meditatur:

Hujus cura Deo reddere vota fuit.

Justitiæ sedes, virtutum regia, casus
Illecebræ, gladius lubrica carnis arans.

Ense pio verbi confratrum castra tuetur,
Ne Christi miles hoste ruente ruat.

Non invasit eo præsentente penuria mentes:
Esurie læsis pascua læta fuit.

Hujus in Ecclesia nardus respirat odorem,
Et circumfusos mulcet odore bono.

Hic dum subtrahitur cæco carbunculus orbi,
Orbis damna ferens munere lucis eget.

Vellere deposito superum comitatur ovile,
Cui merces operis vita beata Deus.

pericopen: *Attamen cogito, Deo adjuvante, ex tempore plenius de eo scribere, quæ oculis vidi et auribus audivi. Sed in Annalibus prætermitti sunt versus sequentes. EDIT.*

VITA BEDÆ VENERABILIS,

AUCTORE ANONYMO PERVETUSTO.

(Ex edit. Opp. V. Bedæ nuper a Giles Lond. data.)

Inter catholicos sacræ Scripturæ expositores qui secundo post apostolos loco refulserunt mundi luminaria, sacræ eruditionis presbyter ac imitabilis vitæ monachus Beda nomen honoris excellentis tenet et locum. Nec immerito eum intra numerum doctorum sancta admittit Ecclesia; quorum in sacris Scripturis studium, diligentiam, intentionem imitans, dum meditando ac scribendo prosequitur, in munimen et decorem domus Dei magnam muneris sacri portionem verus Israelita obtulit. Edidit namque non pauca in-explanationem divinatorum eloquiorum apostolico sale condita volumina; quæ super inviolabilis fidei petram solidata, portarum infernalium nullo poterunt impulsu labefactari. Cujus viri ante mortem quidem, utpote extra orbem degentis in insula Oceani, nomen in obscuro latuit: post mortem vero Deo, ut Scriptura ait, educente nubes ab extremo terræ, quocumque pervenit apostolorum sonus, ipse libris eius in memoria fidelium vivit, et lucerna supra can-

delabrum Ecclesiæ posita omnibus qui in domo Dei sunt lucet, ut matrem Ecclesiam quæ se in Christo Jesu regenerans illuminaverat, ipse cooperante Dei gratia scriptis illuminaret. Cum ergo tam sublimiter merito doctrinæ cum principibus Ecclesiarum se deat, et inter eos solium gloriæ teneat, ubique gentium cum iis clamans, et quasi tuba vocem Evangelii exaltans; tanta tam illustris viri claritudo quodam videtur obscurari dejectionis nubilo, si unde vel quis quæve illius vita aut qualis ejus vitæ fuerit terminus, aures Ecclesiæ silentio prætereat, quasi videlicet inutile quippiam vel etiam indignum, quod nesciri potius expediat. Præcul sit contagium hujusce suspicionis de illo vase electionis et organo sancti Spiritus, cujus, sicut doctrina fides roboratur, sic et exemplo vitæ dummodo innotescat, nihilominus fidei ardentius amor inflammat. Ab ipsis siquidem canabulis in domo Domini plantatus, gratia provehente ut palma excrescens justitiæ flores emisit, jugiter